

1983. god.; na tom simpoziju su sudjelovali, među ostalim, eminentni hrvatski teolozi i proučavatelji Stojkovičevog djela (B. Duda, T. J. Šagi-Bunić) ali i znanstvenici iz čitave Evrope, među kojima i poznati proučavatelji Stojkovičevog doba, osobito kada je u pitanju ondašnja eklesiološka misao (Y. Congar, A. Molnar, W. Kramer i dr.); uskoro će biti objavljeni i radovi prezentirani na tom simpoziju.

Aldo STARIĆ

TOMISLAV J. ŠAGI-BUNIĆ, IZAZOV STARIH. 2. izdanje. Metanoja 26–29. Zagreb, KS 1982. Str. 203.

Kada jedno djelo doživi ponovljeno izdanje, i to u tako malom narodu, dok druga tiskana djela ostaju desetljećima u skladištima izdavačkih kuća, onda to znači da je to djelo čitaocima potrebno kao kruh nasušni. A to je slučaj s ovim djelcem Tomislava Šagi-Bunića. Poruka knjige je vrlo suvremena. Drevni oci imaju i nama, ljudima ovog vijeka i svijeta, što poručiti.

Vrlo je zanimljivo čitati *Predgovor* što ga je djelcu napisao pisac prije deset godina. Iz predgovora vidimo koja su onda u nas stremjenja postojala i koji su ljudi u tim stremljenjima imali veliku ulogu. Pisac je dobio pobudu za spremanje knjige od tada već poznatog isusovačkog redovnika o. Mije Škvorca koji je u međuvremenu postao pomoćnim biskupom zagrebačkim. Poticaj za knjigu dade mu i novinarka *Glasa Koncila*, gđa Smiljana *Rendić-Berit*, te tadašnji glavni urednik GK Vladimir *Pavlinić* i prof. dr Bonaventura *Duda*. Tako je pisac počeo objavljivanjem kratkih otačkih tekstova i njihovim tumačenjem. To se mnogima (među njima pisac u predgovoru izričito spominje mons. V. *Stankovića*, direktora inozemne pastve) činilo tako korisnim te potakoše pisca da ta razmišljanja nad otačkim tekstovima sabere i objavi u jednoj knjizi. To je pisac i učinio. Djelo je bilo ubrzo rasprodano. I sada, eto, imamo u rukama ponovljeno izdanje. Doista je zanimljivo čitati takav predgovor! Iz njega saznajemo kako se poslije Drugog vatikanskog sabora u nas događalo bujno teološko radanje. Bijaše to kao neko hrvatsko

crkveno proljeće. Danas, 10–15 godina nakon tih zbivanja, čini se, kao da nas je uhvatilo neki kasnoletni ili jesenski umor. Vjerujemo da će vrijeme jeseni (kad se plodovi poberu, a „po plodovima ćete ih njenim prepoznati!“) i zime (kad se može razmišljati o plodovima) brzo proći i opet doći proljeće.

Knjiga *Izazov starih* zapravo je zbirka otačkih izreka koje pisac sržno i kratko tumači imajući stalno u vidu suvremeni život Crkve. Pisac ima pri tom u vidu razne konkretne situacije u kojima se nalazi suvremena Crkva, i kao zajednica i kao pojedinac. U ovom kratkom prikazu ne namjeravamo iznijeti sva piščeva razmišljanja i razglabanja otačkih tekstova. Najbolje je da čitalac uzme knjigu u ruke i da čita i razmišlja. Želimo istaknuti samo neka piščeva razmišljanja da se na temelju njih vidi koji je domet te inače tako male knjige.

„Nikoga ne zovite Ocem na zemlji!“ (Mt 23,9). Među nekim katolicima odvajkada postoji jagma za počasnim naslovima i oslovljavanjima. Međutim, već su stari kršćanski pisci uvidjeli da to nije u Isusovu duhu. Sv. Augustin je u svoje vrijeme upravo na temelju ovog Isusovog izričaja tvrdio da su svi kršćani braća međusobno, a jedini im je Otac Bog. Tumač Augustinova teksta želi upozoriti nas, suvremene kršćane, da se ne razbacujemo naslovima i titulama i da jedni druge smatramo braćom. Samo je jedan otac, učitelj i vođa naš!

Među Kristovim sljedbenicima, na žalost, postoje često neutemeljena tužakanja i ogovaranja. Pisac ukazuje na staru crkvenu praksu (Crkveni sabor u Arlesu god. 314: Statuta Ecclesiae antiquae) prema kojoj je crkveni poglavar tužitelj trebao kažnjavati. Tako npr. klerik tužitelj nije mogao biti promaknut u viši red (kan. 42); optuženi je morao biti uvijek saslušan u prisustvu tužitelja (kan. 53). Klerik se mogao prizvati na sinodu, ako mu se biskupova naredba ili optužba činila nepravdom. Na sinodi je biskup morao iznijeti dokaze protiv tuženog. Ove odredbe pokazuju kakav je duh nekoć vladao u Crkvi i kako je pojedinac, bio on biskup, svećenik ili običan vjernik, bio zaštićen pred samovoljom poglavara. Taj duh pokazuje kako su daleko danas „od istinske crkvene prakse oni koji se protiv svako demokratizacije u Crkvi, pozivajući se na tobožnje božansko pravo, a što nije ništa

frugo nego samo kopiranje jednog ovozemaljskog apsolutizma" (str. 20).

Tko je *Majka* Crkva? Mnogi misle da je to neka Crkva *in abstractu* ili neka crkvena vlast ili biskupi i slično. Pisac poseže za jednim Augustinovim tekstom (PL 40,47) iz kojeg je razvidno da su *Majka Crkva* svi članovi Crkve, svi *mi* zajedno. Stoga zapovijed „ljubi Majku Crkvu!“ ne znači ljubi neku ustanovu, nego ljubi članove te ustanove, ljubi subraću kršćane. Ljubeći *svakog* kršćanina dokazujemo da ljubimo i *zajednicu* Kristovih vjernika.

Disciplina i red potrebni su u svakoj zajednici pa, naravno, i u Crkvi. Ali disciplina i red ne mogu nikad biti cilj, nego samo sredstvo. To treba imati na umu u svim napetostima koje nastaju unutar Crkve između onih koji imaju vlast (zapravo samo vlast služiti čovjeku!) i onih koji su podvrgnuti takvoj vlasti (koji su zapravo samo cilj one prve vlasti kao služenja). Crkvena je vlast uvijek – biblijski shvaćena – samo služenje. „Nisam došao da mi služe nego da ja drugima služim!“ (Mt 20,28). Sv. Augustin je već donatistima poručio neka se paze da ne bi „bezdisciplinska strpljivost možda potpomagala nepravdu, ili disciplina lišena strpljivosti razara jedinstvo“ (PL 43,656; Šagi-Bunić 23). „Ne može se stoga disciplina štititi po cijenu nepravde, učinjene bilo kome, jer je disciplina u službi pravde i ljubavi, a ne obrnuto... Disciplina sama po sebi, lišena strpljivosti, ne osigurava jedinstvo, nego ga razara... Jedinstvo Crkve je *slobodno*, ne *prisilno*. Možda mnogi suvremeni katolici imaju prilično drukčiju ekleziologiju od one koju je imala stara Crkva zajedno s Augustinom“ (str. 24).

Kako mogu lažne optužbe u društvu, podmičivanja, pritisci ili ucjenjivanja vodećih ljudi u Crkvi učiniti velika zla nevinim ljudima i „preko noći“ ih proglasiti hereticima, bezbožnicima, pokazuje primjer cara Konstancija i mnogih istočnih biskupa protiv Atanazija, aleksandrijskog biskupa (str. 37–44). U klimi nepovjerenja, pritisaka i krivih optužbi podlegao je – žalosnog li slučaja! – i sam rimski biskup papa Liberije (god. 358). Primjer uistinu potresan i žalostan! Primjer koji nas upozorava da se takva što nikad više ne bi smjelo dogoditi u Crkvi.

Na samo nekim izabranim tekstovima pokazao sam kako su piščeva razmišljanja na te-

melju otačkih i starocrkvenih tekstova aktualna za svakog od nas i za svu našu zajednicu. Mnogi će čitajući ove stranice zapravo morati ispitivati svoju savjest – i činiti pokoru za svoje prestupke. Grijesi, naime, protiv brata čovjeka, koji je slika Božja, jesu grijesi protiv Duha Svetoga.

Adalbert REBIĆ

ALDO STARIĆ, *Atti 28,15–31: Valutazione teologica dell'arrivo e soggiorno di Paolo a Roma*, Excerpta ex dissertatione, Roma 1979, 1–48.

Starić je već krajem 1972. na Gregorijani obranio disertaciju u kojoj je pod vodstvom poznatoga proučavatelja Djela P. Rasco-a podvrgao temeljitoj prouci Pavlov dolazak u Rim i djelovanje koje je tu razvio.

Temeljno je Starićevo pitanje koji je razlog naveo Luku da svoje drugo djelo završi u Rimu kao okviru apostolskog djelovanja sv. Pavla. To pitanje već dugo vremena postavljaju povjesničari NZ i egzegeti pa Starićev rad ispituje i vrednuje dosadašnje prouke i utire put novim zaključcima. Dakako, da bi se pravo ocijenilo 28. poglavlje Djela, treba ga promatrati u sklopu cjelokupnoga književnoga djela Lukina, a naročito u najbližem sklopu od Dj 19,21 kada je Apostol iz Efeza nakanio preko Jeruzalema u Rim. Odatle podjela disertacije u tri dijela: I. dio – Pavao na putu u Rim (19,21–28,14); II dio – Egzegetsko-tematska raščlamba posljednjeg odlomka Djela (28,15–31); III dio – teološka procjena posljednjega odlomka u sklopu cijele knjige. Snaga je rada u tom trećem poglavlju, no mi ćemo se osvrnuti na cijelu disertaciju.

Luka od 19,21 predstavlja Pavlov put u Jeruzalem-Rim kao put prema mucu. Pod tim vidom pomalja se paralela: Pavao – Isus (osobito u svjetlu Lk 9,51). Tu je važno shvaćanje *puta* i u Lukinu Evanđelju i u Djelima. Važni su također podaci o teškom sukobu Pavlovu sa židovskim vlastima što svemu „pripovijedanju“ daje jak teološki naboj i samo pojačava paralelu: Pavao – Isus. Pavao upravlja posljednji poziv Židovima da se odluče za ili protiv kršćanske poruke. U tom su smislu teološ-